

RAPPORT ANNUAL 2000/01

1. Introducziun

In onn s'auda puspei al vargau. Il temps varga spert ed hai ha num d'adina puspei tschentar finamiras per buca piarder il fil. Era il Forum cultural Tujetsch ha sespruau da crear finamiras realisablas. Ina ei segir stada la restauraziun dalla crusch a Zarcuns. Pigl egl ina semplia caussa, denton sche mintga lavur sto vegnir organisada, la finanziaziun, termins cun ils specialist da restauraziun etc. ha la muntada dil temps tut ina outra vesta. Nus essan satisfatgs da saver mantener in ulteriur scazi cultural en nossa vischnaunca.

Nus sperein da saver continuar cun nossa lavur cun igl agid d'in e scadin per aschia saver esser inagada satisfatgs dil contonschiu. Nus tuts essan dumandai!

2. Cursch a Zarcuns sin casa da Stefania Schmid-Monn

Cruschs da lenn, metal e crap accumpognan nossa veta. Ina tut apartia crusch sesanfla a Zarcuns. Als pli biars ei quella enconuscenta sco regurdientscha alla lavina digl onn 1749 cun la destrucziun d'ina gronda part dil vitg da Rueras e priu la veta a varga sisonta persunas da tutta vegliadetgna. Pader Baseli Berther nota il suandont davart la crusch a Zarcuns en sia ovra „A Camischolas“:

Nus alzein ils eglis envi. Ei para sco nus udessen la ramur ed il fraccass dalla lavina dall'Ondadusa. Ella vegn cun furia encunter Zarcuns e satiara sur Giachen Biart, plevon da Sedrun, cun tschun outras persunas: Giusep de Medell (il davos da quella schlatta), Casper Durschei, Sep Maria Caviezel, Onna Maria ed Onna Barla, feglias da Giachen Berther. Plevon Biart, numnaus silsunter sur Giachen dalla lavina, leva purtar cun quels treis umens gl'emprem agid als vischins da Rueras tier la terribla catastrofa dils 6 da fevver 1749 ed ein daventai sez ina heroica unfrenda da carezia proximala ed han augmentau la profunda consternaziun dall'entira vallada. Ina gronda crusch lenn, fermada vid la casa da Sep Antoni Schmed a Zarcuns, da maun sura, nua che la via menava pli daditg speras ora, regorda aunc ozildi vid quella stermentusa disgrazia. - „Sur Biart haveva giu benediù la platta dil barlot si Caschlè e grittentau cheutras sil pli ault grad las strias, che han giu engirau perpetna vendetga sil mument senza stola ed ussa pudiu menar atras lur plan, purtond neutier massa neiv e stuschond quella encunter Zarcuns. - Stuschei, stuschei avon che s. Giachen greschi!“ aschia raquentan fablas e detgas da Tujetsch . . .

La crusch a Zarcuns ei atgna e singulara per nossa val e regiun. Igl ei ina aschi numnada „crusch arma cristi“. Il plaid latin arma ensiara il plaid armatura che munta uaffens ed armas cun las qualas Jesus ei vegnius crucifigaus. Aschia vegn l'entira crucifigaziun da Cristus documentada vid la crusch sco in cudisch da maletgs. Antruras oravontut per ils carstgauns che savevan ni leger e scriver.

Requisits che han giugau ina rolla duront la crucifigaziun vegnan aschia presentai vid la crusch. Cheu vesan ins ils quadrels, cun ils quals ils schuldai romans han partiu il vestgiu da Jesus; il calisch; las lonschas; la spungia; il marti; las guotas ed ina zaunga. Lu il tgiet, che ha cantau treis gadas; la scala e la gheisla.

Dapi primavera sepresenta la crusch en niev vestgiu. Ils onns vevan fatg il siu e la crusch fuva daventada macorta entras ils vents, plivegia e dracca. Cun agid dil Forum cultural Tujetsch che ha organisau la restauraziun e mirau per las finanzas paradescha ussa ina biala crusch giu casa a Zarcuns. Engraziament merettan tut quels che han susteniu, oravontut ils donaturs ed ils umens dil schurmetg civil che han fatg la lavur da transport e montascha. A tuts: Fagei ina viseta a Zarcuns!

3. Ruina da Putnengia

Sur dallas lavurs vit la Ruina da Putnengia havein nus informau detagliadamein ils davos onns. Il mument essan nus vit la fasa intensiva da preparaziun per la restauraziun. Il fatg decisiv vegn la finanziaziun ad esser. Ei setracta d'ina gronda lavur che pretenda d'in e scadin in engaschi special. Aschigleiti che las lavurs da preparaziun ein terminadas vegnin nus ad informar las autoritads communalas ed era tschentar las necessarias damondas da finanziaziun. Cun quella caschun vegnin nus era ad informar la populaziun Tuatschina detagliadamein en caussa.

4. Presentaziun cudisch Muments ella natira"

Sin damonda da Peter A. Dettling havein nus concediu ina mudesta contribuziun ella summa da frs. 500.00 per il cudisch „Muments ella natira“. Gl'atun digl onn vargau ei il cudisch cumprius en collaboraziun cun nies scribent indigen Vic Hendry. Ei setracta d'ina stupenta ovra che documentescha

differentes ciclus natirals en nies ambient. Nus lein aunc inagada engraziar e gratular per quella biala ovra ed animar vinavon il giuven fotograf dalla natira e pictur artist da cuntinuar cun sia lavur fascinonta.

5. Conclusiun

Ei dess aunc in tschuat da scriver, denton para ei a nus impurtont d'informar sur dil cuntonschiu e buca sur da nossas finamiras ed intenziuns. Nus stuein pli ditg e pli franc constatar che mo igl agir dils pigns pass porta a nus success. Autruisa stuessen nus capitular, pertgei buca tut quei ch'ei giavischau ei era da realisar e surtut finanziair. Tonaton savein nus adina puspei constatar che la populaziun ha grond interess per ils fatgs culturals e sustegn il Forum cultural Tujetsch moralmein e finanziaimein. Nus essan silla dretga via.

Alla fin da nies rapport s'auda ei d'engraziar a tuts ch'ei sin ina moda ni l'otra segidai e s'engaschai per ils fatgs culturals en nossa vischnaunca. Cun grond entusiassem e plascher havein nus gia priu enta maun il niev onn.

Forum cultural Tujetsch

la suprastanza